MEJDS. 2018; 8:5.
Published online 2018 Oct. **Research Article**

Environmental Barriers to Participation in Physical Activity: A Legal Perspective

*Abdul Hamid Zeytoonli[1]

Author Address
1. Assistant Professor, Department of Sport Management, Payame Noor University (PNU), Tehran, Iran.
***Corresponding Author Address:** Payame Noor University (PNU), PO. Box:19395-3697, Tehran, Iran.
Email: h.zitonly@gmail.com

Received: 2018 January 13; **Accepted:** 2018 March 19

Abstract

Background & Objective: Disability in human societies dates back to the history of humanity and the extent of disability in the world is irrefutable. According to a report published by the World Health Organization, about 1.5% of the world's population is disabled. The existence of millions of disabled people around the world has raised the issue of disability as a global issue and the issue of human rights of people with disabilities is one of the greatest challenges of today's societies. Therefore, the rights of disabled people have been attentive to the United Nations and other international organizations over a long period of time. The UN General Assembly, in its most important step in 2006, approved the Convention on the Rights of Persons with Disabilities and its related optional protocol. The purpose of this Convention is to protect the rights of persons with disabilities from all human rights and fundamental freedoms and to promote respect for their inherent dignity. One of the basic rights of persons with disabilities is the right to participate in sports activities. Because the participation of the disabled in sports activities has increased the level of happiness, self-confidence, independence, socialization and life expectancy. The aim of this survey was to investigate environmental barriers to participation in physical activity through a legal perspective.

Methods: The research was practical in purpose and data collection method was descriptive – survey. The study population of this study includes all physically and mentally handicapped people in Golestan province, of whom 173 individuals were selected through random sampling. The research instruments for were a questionnaire designed by Poorrnjbar (1393), Zebardast (1395), Text Convention on the Rights of Disabled Persons (Jan Ghorban & Zare, 1390) and other specialized texts, whose validity was confirmed by the professors. The internal consistency of the questionnaire was obtained by using the Cronbach's alpha coefficient for the whole questionnaire (alpha = 87/0). The Friedman test, t test and Pearson[1] correlation coefficient were used to test the research hypotheses. Statistical Package for Social Sciences Software (version 21) was used to analyze the data.

Results: Research findings on the description and prioritization of the average rating among types of activities of the disabled persons in leisure time showed that participation in sports activities was among the lowest rank. Among the 18 indicators of the legal status of the disabled, the only 3 indicators, namely, "the right to education and equal opportunity at all levels and in the form of lifelong learning, respect for the inherent dignity and individual autonomy, enjoying the right to liberty and individual security equal to others" from the perspective of the disabled persons were found to be desirable. Also, there is a negative and significant relationship between the level of activity of the disabled and each of the barriers at the 99% confidence level; From the strongest to the weakest severity of the relationship with the degree of participation of persons with disabilities, respectively, are the "economic", "sports facilities and facilities", "social protection", "information and advertising", "access to the gym and playgrounds", "management and program" "And "mental and physical barriers".

Conclusion: According to the findings of this research, economic and social support is one of the effective factors in increasing the participation of the disabled persons in sports activities.

Keywords: Legal Status, Barriers, Participate, Sport Activities, Disabled Persons.

[Downloaded from jdisabilstud.org on 2026-11-18]

[DOR: 20.1001.1.23222840.1397.8.0.76.1]

Copyright © 2016, MEJDS. This is an open-access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License (http://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/) which permits copy and redistribute the material just in noncommercial usages, provided the original work is properly cited.

مجله مطالعات ناتوانی ۱۳۹۷؛ (۸):۵.

انتشار برخط مهرماه ۱۳۹۷ مقاله پژوهشی اصیل

مطالعهٔ جایگاه حقوقی و وضعیت و موانع مشارکت معلولان در فعالیت‌های ورزشی

*عبدالحمید زیتونلی[۱]

توضیحات نویسندگان

۱. استادیار گروه مدیریت ورزشی دانشگاه پیام‌نور، ایران.

*آدرس نویسندهٔ مسئول: استان گلستان، گرگان، انجیراب، دانشگاه پیام‌نور گرگان.

*رایانامه: h.zitonly@gmail.com

تاریخ دریافت: ۲۳ دی۱۳۹۶؛ **تاریخ پذیرش:** ۲۸ اسفند۱۳۹۶

چکیده

هدف: مشارکت معلولان در فعالیت‌های ورزشی باعث شادابی، اجتماعی‌شدن، افزایش اعتمادبه‌نفس و امید به زندگی آن‌ها می‌شود. هدف از پژوهش حاضر بررسی جایگاه حقوقی و وضعیت و موانع مشارکت معلولان در فعالیت‌های ورزشی در استان گلستان است.

روش‌بررسی: تحقیق حاضر از نظر هدف کاربردی و از جهت جمع‌آوری اطلاعات توصیفی و پیمایشی بود. جامعهٔ آماری این پژوهش را تمامی معلولان جسمی‌وحرکتی ورزشکار در استان گلستان تشکیل دادند که ۱۷۳ نفر به‌صورت تصادفی انتخاب شدند. ابزار گردآوری داده‌ها، پرسشنامهٔ محقق‌ساخته بود که استادان، روایی صوری آن را تأیید کردند. همسانی درونی پرسشنامه بااستفاده از ضریب آلفای کرونباخ، برای کل پرسشنامه، ۰/۸۷ به‌دست آمد. برای تجزیه‌وتحلیل داده‌ها از روش‌های آمار توصیفی، ضریب همبستگی پیرسون، آزمون فریدمن و آزمون تی با نمونه‌ای مستقل در سطح خطای ۵درصد در همهٔ آزمون‌ها, بااستفاده از نرم‌افزار SPSS نسخهٔ ۲۱ به‌کار گرفته شد.

یافته‌ها: بررسی میانگین رتبه‌ها در میان فعالیت‌های معلولان نشان داد که شرکت در فعالیت‌های ورزشی جزو کمترین رتبه‌هاست. از بین ۱۸ شاخص وضعیت حقوقی معلولان، تنها ۳ شاخص «حق آموزش و فرصت برابر، احترام به منزلت ذاتی، برخورداری از حق آزادی و امنیت فردی» در سطح مطلوب (بیشتر از ۳) قرار داشتند. بین موانع و میزان فعالیت معلولان در سطح خطای ۰/۰۱ درصد، رابطهٔ منفی و معنادار وجود داشت ($p<0/001$ و $r=-0/393$) که مهمترین مانع مشارکت معلولان در ورزش، موانع اقتصادی بود.

نتیجه‌گیری: براساس یافته‌های این پژوهش حمایت اقتصادی و اجتماعی معلولان از عوامل مؤثر بر افزایش مشارکت این افراد در فعالیت‌های ورزشی است.

کلیدواژه‌ها: جایگاه حقوقی، وضعیت، موانع، مشارکت، فعالیت‌های ورزشی، معلولان.

حق انتشار محفوظ است © ۱۳۹۵، مجله مطالعات ناتوانی. این یک مقاله با دسترسی آزاد است که تحت مجوز اختیار_غیرتجاری ۴/۰ بین‌المللی (https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/deed.fa) منتشر شده است که به شما اجازه می‌دهد که مواد منتشر شده در این مقاله را با شرط ارجاع مناسب به نسخهٔ اصلی، به‌طور غیرتجاری نسخه‌برداری و توزیع کنید.

[Downloaded from jdisabilstud.org on 2026-11-18]

[DOR: 20.1001.1.23222840.1397.8.0.76.1]

۱ مقدمه

معلول‌بودن در جوامع بشری قدمتی به تاریخ پیدایش بشر دارد و میزان شیوع معلولیت در جهان انکارناپذیر است. طبق گزارش منتشرشده از سوی سازمان بهداشت جهانی حدود ۱/۵ درصد از جمعیت جهان معلول هستند. در ایران با احتساب جانبازان، آمارهای موجود حدود ۴ درصد جمعیت کشور را دارای معلولیت ذکر می‌کنند (۱). سازمان جهانی بهداشت[۱]، معلول‌بودن را اختلال و محدودبودن فرد در ایفای نقش طبیعی و کامل فرد، مرتبط با سن، جنس، وضعیت فرهنگی و اجتماعی تعریف می‌کند که به‌دنبال یک‌نقص یا ناتوانی به‌وجود می‌آید (۲). بانک جهانی تخمین می‌زند حدود ۶۰۰میلیون نفر، یا ۱۰ درصد از جمعیت جهان معلول هستند و حدود ۸۰درصد از این افراد در کشورهای درحال توسعه زندگی می‌کنند. اگر خانواده‌های معلولان را هم درنظر بگیریم حداقل ۲۵ درصد از مردم جهان به‌طور مستقیم تحت‌تأثیر معلولیت قرار می‌گیرند (۳). وجود بیش از ۶۵۰میلیون نفر معلول در سرتاسر جهان، موضوعی تأمل‌برانگیز است که تلاش جامعهٔ بشری را برای ادامهٔ زندگی توأم با حیثیت و کرامت انسانی بر پایهٔ موازین حقوق بشر، طلب می‌کند. موضوع حقوق انسانی افراد دارای معلولیت از دغدغه‌های بسیار بزرگ جوامع امروزی است که با افزایش روزافزون میزان رشد ناتوانی و نیز رقم مطلق افراد دارای ناتوانی، ابعاد انسانی این پدیده بسیار وسیع‌تر است از آنچه تصور می‌شود. چیزی که در این میان اهمیت دارد، برخورد حقوقی با این موضوع است. از اوایل دههٔ هفتاد میلادی توجه جامعهٔ بین‌المللی و در رأس آن سازمان ملل متحد در حمایت از افراد معلول، روبه‌گسترش بوده است. طی دوره‌ای طولانی به حقوق معلولان در سازمان ملل متحد و دیگر سازمان‌های بین‌المللی توجه بسیاری شده است. نتیجهٔ بسیارمهم سال بین‌المللی معلولان، ۱۹۸۱، «برنامهٔ اقدام جهانی دربارهٔ معلولان» بود که در قطعنامهٔ ۳۷/۵۲ مورخ ۳دسامبر۱۹۸۲ مجمع عمومی به‌تصویب رسید. سال بین‌المللی معلولان و برنامهٔ اقدام جهانی، انگیزه‌ای نیرومند برای پیشرفت در این زمینه فراهم کرد. در متن سال بین‌المللی و برنامهٔ اقدام جهانی، به حق برخورداری معلولان از امکانات یکسان با دیگر شهروندان و سهم برابر در بهبود وضعیت زندگی ناشی‌از پیشرفت اقتصادی و اجتماعی تأکید شد. مجمع عمومی سازمان ملل متحد با اعلام سال ۱۹۸۱ به‌عنوان سال جهانی معلولان، اولین قدم را برداشت. پس از آن از ۱۹۹۳تا۲۰۰۲ در آسیا دههٔ معلولان آسیا نام‌گذاری شد و اروپاییان نیز سال ۲۰۰۳ را سال معلولان اروپایی نامیدند. در قدمی بسیار مهم در سال ۲۰۰۶، مجمع عمومی سازمان ملل کنوانسیون حقوق معلولان و پروتکل اختیاری مربوط به آن را تصویب کرد (۴). هدف این کنوانسیون، ارتقا و حمایت و تضمین بهره‌مندی برابر و کامل افراد معلول از تمامی حقوق بشر و آزادی‌های بنیادین و ارتقای احترام به منزلت ذاتی آن‌ها است. افراد دارای‌معلولیت در این کنوانسیون شامل کسانی می‌شوند که دارای نواقص درازمدت فیزیکی، ذهنی، فکری یا حسی هستند که در تعامل با موانع گوناگون امکان دارد مشارکت کامل و مؤثر آنان در موقعیت برابر با دیگران در جامعه متوقف شود. این مقررات سندی برای سیاست‌گذاران و اقدام برای معلولان و سازمان‌های آنان ارائه می‌دهد. آن‌ها مبنایی برای همکاری فنی و اقتصادی بین کشورها و سازمان ملل متحد و سایر سازمان‌های بین‌المللی به‌وجود می‌آورند. هدف این مقررات تضمین این امر است که دختران، پسران، زنان و مردان معلول، به‌عنوان اعضای جوامع خود بتوانند حقوق و تعهدات برابر با دیگران داشته باشند. مقدمه و خلاصهٔ متن کنوانسیون حقوق معلولان ۲۰۰۶، با تأکید بر نیاز معلولان به تضمین برخورداری بدون‌تبعیض از تمامی حقوق و آزادی‌های اساسی، اذعان دارد که معلولان متفاوتند و ازاین‌رو به حمایت و مراقبت‌های خاص نیازمند هستند و تبعیض دربارهٔ هر انسان براساس معلولیت و تضییع ارزش و کرامت ذاتی اوست. این کنوانسیون در ابتدا احترام به منزلت ذاتی و خودمختاری و استقلال ازجمله آزادی و امنیت فردی و کرامت ذاتی و سپس به برابری فرصت‌های معلولان در حوزهٔ آموزش، دسترسی، آگاه‌سازی، حق حیات، بهداشت و توان‌بخشی، کار و استخدام، مشارکت در فعالیت‌های سیاسی، شناسایی برابر در پیشگاه قانون و حق دادخواهی، مشارکت در زندگی فرهنگی، تفریحی، فراغت و ورزش پرداخته است (۵). آخرین آمار سازمان بهزیستی کشور مربوط به سال ۹۳ است که یک‌میلیون و ۱۷۰ هزار نفر از معلولان شناسایی‌شده و در سازمان بهزیستی کشور پرونده دارند. ۴۰ درصد این افراد معلول جسمی‌حرکتی، ۲۷ درصد معلول ذهنی، ۱۴ درصد معلول شنوایی، ۱۰/۵ درصد معلول بینایی و ۷/۵درصد بیماران روان مزمن هستند (۶). چیزی که بیش از همه برای افراد معلول مهم تلقی می‌شود، کسب یا حفظ سلامتی از دست رفته است و در این خصوص برطبق نظر محققان علوم‌پزشکی و متخصصان تربیت‌بدنی و علوم‌ورزشی، فعالیت جسمانی از نیازهای بسیار ضروری معلولان از دیدگاه تفریحی و درمانی و روانی و مهم‌ترین وسیله جهت جبران کمبودها و کاستی‌ها به‌ویژه تأمین سلامتی محسوب می‌شود. باتوجه به پیدایش معلولیت و بروز مشکلات روحی و روانی (۷)، همچنین بروز نشانه‌های ضعف جسمانی، کاهش اعتمادبه‌نفس، احساس بی‌کفایتی و سرباربودن، احساس اندوه و شخصیت منفی‌گرایی (۸)، موانع محیطی، اطلاعاتی، روحی و جسمانی، دسترسی، موانع حمایت اجتماعی و اقتصادی (۹) و تمایل‌نداشتن معلولان به شرکت در برخی فعالیت‌های اجتماعی و ورزشی، نیاز به ورزش و تأثیر سلامتی آن در افراد معلول بسیار بیشتر از افراد سالم احساس می‌شود. محققان و متخصصان زیادی ورزش را برای تحرک بدن و پیشگیری از کسالت معلولان پیشنهاد کرده و عقیده دارند که ورزش نه‌تنها موجب نشاط و شادابی معلولان می‌شود بلکه نقش بسیار اساسی را در بهبود وضعیت جسمی و روانی این افراد دارد (۱۰). مور و همکاران نیز در تحقیقات خود بیان کردند فعالیت‌بدنی باعث افزایش شادکامی، اعتمادبه‌نفس، سلامت جسمانی و روانی و کاهش افسردگی و اضطراب در طول عمر انسان‌های سالم و معلول می‌شود (۱۱). یافته‌های شاپیرو و همکاران نیز مؤید آن است که ورزش و فعالیت‌های بدنی در اوقات‌فراغت می‌تواند به‌عنوان

[۱] –world health organizition

[Downloaded from jdisabilstud.org on 2026-11-18]

[DOR: 20.1001.1.23222840.1397.8.0.76.1]

اولین عامل، امید به زندگی را در معلولان افزایش‌داده و سبب شادابی، تماس با دیگران، مشارکت در کارهای جمعی و جلوگیری از گوشه‌گیری و کسالت شود. همچنین روابط دوستانه‌ای که در داخل و خارج از ورزش معلولان شکل می‌گیرد، می‌تواند ازطریق ایجاد حالات مثبت مانند احساس لذت، رضایت، شور و اشتیاق منجربه بهبود کیفیت زندگی معلولان شود (۱۲). نتایج تحقیق شکری و همکارانش نشان داد که ورزش و فعالیت های جسمانی در بهبود روحیه، اعتمادبه‌نفس و سلامت روان افراد معلول حسی نقش مهمی دارد (۱۳). ستاری و همکارانش نیز در تحقیق خود بیان کردند تماس و ارتباط افراد جامعه با معلولان ازطریق ورزش و اطلاع از توانمندی‌های آنان، زمینه‌های نگرش مثبت و پذیرش بهتر را در مردم درقبال معلولان فراهم می‌سازد (۱). یافته‌های نادری و همکارانش نیزمشخص کرد ورزش و فعالیت‌های بدنی موجب افزایش عزت‌نفس، رشد اجتماعی، کیفیت زندگی و افزایش رضایت از زندگی در معلولان می‌شود (۱۴)؛ لذا با درنظرگرفتن نتایج تحقیقات اخیر در نقاط مختلف دنیا مبنی‌بر ضعیف‌بودن سطح مشارکت معلولان در فعالیت‌های تفریحی و ورزشی و باتوجه به اهمیت و ضرورت ورزش برای عموم مردم و نیاز اساسی برای ارتقای سلامت جسمی و روانی و اجتماعی معلولان، محقق در این پژوهش به‌دنبال بررسی جایگاه حقوقی معلولان باتوجه به موانع مشارکت آن‌ها در فعالیت‌های ورزشی در استان گلستان است تا با بررسی جایگاه حقوق معلولان در اسناد ملی و بین‌المللی، پیشنهادها و راهکارهای کاربردی جهت توسعهٔ ورزش معلولان در استان و کشور ارائه کند.

۲ روش بررسی

این پژوهش به‌لحاظ هدف کاربردی و ازنظر روش گردآوری اطلاعات از نوع تحقیقات توصیفی بود که به‌صورت پیمایشی اجرا شد. جامعهٔ آماری این پژوهش را تمامی معلولان جسمی‌وحرکتی ورزشکار در تابستان و پاییز۱۳۹۶ در استان گلستان تشکیل دادند که براساس اعلام ادارهٔ کل تربیت‌بدنی استان گلستان، تعداد آن‌ها ۵۸۹ نفر بود. براساس جدول کرجسی و مورگان حداقل حجم نمونهٔ لازم برای این مطالعه، ۲۳۴ نفر است. ازآنجاکه حجم نمونهٔ به‌دست‌آمده نسبت به حجم جامعه کوچک‌نبوده ($n_0/N>۰/۰۵$)، حجم نمونه براساس رابطهٔ $n_0/(1+n_0/N)$ تعدیل شد (۱۵) و حداقل حجم نمونهٔ نهایی برای مطالعهٔ کنونی، ۱۶۷ نفر به‌دست آمد. ابزار گردآوری اطلاعات در این تحقیق، پرسشنامه‌ای برگرفته از پژوهش‌های پوررنجبر (۱۰) و زبردست (۹) و متن کنوانسیون حقوقی معلولان (۵) و دیگر متون و اسناد ملی و بین‌المللی تخصصی درخصوص حقوق معلولان بود که استادان روایی صوری آن را تأیید کردند. این پرسشنامه در سه بخش تنظیم شد: بخش اول شامل ویژگی‌های جمعیت‌شناختی معلولان (۱۲ سؤال)، بخش دوم وضعیت جایگاه حقوقی (۱۸ سؤال)، بخش سوم موانع مشارکت در فعالیت‌های ورزشی معلولان (۴۷ سؤال). پرسشنامه دارای هفت خرده‌مقیاس (براساس تحقیقات گذشته و نظر استادان) روحی و جسمانی، اقتصادی، مدیریت و برنامه‌ریزی، طراحی اماکن، دسترسی، اطلاعاتی و تخصص، حمایت اجتماعی بود. همچنین براساس طیف پنج‌گزینه‌ای لیکرت (خیلی‌کم (۱) تا خیلی‌زیاد (۵)) طراحی شد. برای بررسی همسانی درونی پرسشنامه در مطالعه‌ای مقدماتی، پرسشنامه بین ۴۰ نفر از معلولان حرکتی‌جسمی توزیع شد. بااستفاده از آلفای کرونباخ، همسانی درونی برای کل پرسشنامه، ۰/۸۷ به‌دست آمد که همسانی مناسب ابزار استفاده‌شده را نشان می‌دهد. لازم‌به‌ذکر است از ۲۰۰ پرسشنامهٔ توزیع‌شده بین اعضای جامعه، ۱۸۷ پرسشنامه به محقق بازگردانده شد که فقط ۱۷۳ عدد از آن‌ها قابل بررسی بودند و بقیه به‌دلیل نواقص، از فرآیند تحلیل حذف شدند. جهت تجزیه‌وتحلیل داده‌ها از روش‌های آمار توصیفی (فراوانی و فراوانی نسبی و شاخص‌های مرکزی و پراکندگی)، برای بررسی روابط بین موانع مشارکت و سطح مشارکت معلولان از ضریب همبستگی پیرسون[1]، برای اولویت‌بندی فعالیت‌های معلولان در اوقات‌فراغت از آزمون فریدمن و جهت بررسی وضعیت حقوقی معلولان نیز از آزمون تی با نمونه‌ای مستقل, بااستفاده از نرم‌افزار SPSS نسخهٔ ۲۱ به‌کار گرفته شد. اگر حد زیاد و کم فاصلهٔ اطمینان هریک از شاخص‌ها بیشتر از ۳ باشد، وضعیت شاخص مدنظر مطلوب تلقی می‌شود و بالعکس. لازم به‌ذکر است سطح خطای درحد قبول همهٔ آزمون‌ها ۵درصد درنظر گرفته شده است.

۳ یافته‌ها

اطلاعات مربوط به آمار توصیفی به‌دست‌آمده از نمونهٔ آماری نشان داد که از تعداد ۱۷۳ نمونهٔ مدنظر در این پژوهش۱۱۶ نفر (۶۷درصد) را مردان, ۵۸ نفر (۳۳درصد) را زنان، ۱۲۳ نفر (۷۱درصد) را افراد مجرد و ۵۱ نفر (۲۹درصد) را گروه متأهلان به‌خود اختصاص دادند. تحصیلات ۴۲ نفر (۲۴درصد) زیر دیپلم، ۸۱ نفر (۴۷درصد) دیپلم، ۲۶ نفر (۱۵درصد) فوق‌دیپلم و ۲۴ نفر (۱۴درصد) لیسانس بود. در این پژوهش ۸۰ نفر (۴۶درصد) معلولان از لحاظ شغل و درآمد، وابسته به بهزیستی و والدین، ۴۰ نفر (۲۳درصد) وابسته به بهزیستی، ۳۶ نفر (۲۱درصد) وابسته به والدین و فقط ۱۷ نفر (۱۰درصد) شاغل بودند. همچنین جدول ۱الی۶، شاخص‌های مرکزی و پراکندگی متغیرهای مطالعه‌شده را به‌ترتیب سن و سطح مشارکت، سطح اولویت انواع فعالیت‌های معلولان در اوقات‌فراغت، و ضعیت حقوقی معلولان، انواع موانع و سطح مشارکت از دیدگاه معلولان نشان داده است.

نتایج آزمون فریدمن نشان داد بین سطح اولویت فعالیت‌های مختلف معلولان در اوقات‌فراغت تفاوت معنادار وجود دارد ($p<۰/۰۰۱$ و $\chi^2=۲۳۱/۸۶۵$). بررسی میانگین رتبه‌های به‌دست‌آمده (جدول ۲) مشخص کرد فعالیت‌های «تماشای برنامه‌های تلویزیون» و «انجام کارهای صنایع‌دستی مانند کار با چوب» به‌ترتیب رتبهٔ بیشتر و کمتر و شرکت در فعالیت‌های ورزشی رتبهٔ ۱۱ را در میان فعالیت‌های اوقات‌فراغت به‌خود اختصاص دادند.

[1] ازآنجاکه حجم نمونهٔ مطالعه‌شده بیشتر از ۳۰ است و مطابق قضیهٔ حد مرکزی، کیفیت توزیع فراوانی داده‌ها، نرمال فرض شده است.

[Downloaded from jdisabilstud.org on 2026-11-18]

[DOR: 20.1001.1.23222840.1397.8.0.76.1]

جدول ۱. شاخص‌های مرکزی و پراکندگی سن و سطح مشارکت معلولان

متغیرها	میانگین	میانه	کمترین مقدار	بیشترین مقدار	انحراف معیار	فاصلهٔ اطمینان	
						حدکم	حدزیاد
سن	۳۰/۶۷	۳۰/۰	۱۴/۰	۴۸/۰	۶/۰۷۱	–	–
سطح مشارکت (فعالیت)	۳/۲۵	۳/۰	۱/۰	۵/۰	۰/۹۷۸	۳/۰۵۸	۳/۴۳۷

جدول ۲. شاخص‌های مرکزی و پراکندگی سطح اولویت فعالیت‌های معلولان در اوقات‌فراغت

فعالیت‌های معلولان در اوقات‌فراغت	میانگین	میانه	کمترین مقدار	بیشترین مقدار	انحراف معیار	رتبه
سرگرمی با تلفن همراه و شبکه‌های اجتماعی مانند تلگرام و... .	۳/۵۷	۴/۰	۱/۰	۶/۰	۱/۳۰۰	۱۰/۳۰
تماشای برنامه‌های تلویزیون	۳/۶۵	۴/۰	۱/۰	۶/۰	۱/۳۴۴	۱۰/۶۸
تماشای DVD، فیلم ویدئویی	۳/۵۷	۴/۰	۱/۰	۶/۰	۱/۳۹۹	۱۰/۲۶
گوش‌دادن به موسیقی	۳/۰۹	۳/۰	۱/۰	۶/۰	۱/۳۸۷	۸/۸۴
دور هم جمع‌شدن با دوستان و خویشاوندان	۳/۰۳	۳/۰	۱/۰	۶/۰	۱/۴۵۱	۸/۶۲
وب‌گردی (گشت‌وگذار در اینترنت)	۳/۱۱	۳/۰	۱/۰	۶/۰	۱/۴۹۶	۸/۷۹
مراسم‌های مذهبی و دعا	۲/۸۸	۳/۰	۱/۰	۶/۰	۱/۴۲۶	۸/۰۹
خرید تفریحی	۲/۸۷	۳/۰	۱/۰	۶/۰	۰/۹۵۱	۸/۴۵
مطالعهٔ کتاب، روزنامه، مجله و... .	۲/۷۵	۳/۰	۱/۰	۶/۰	۱/۰۲۶	۷/۹۳
شرکت در رویدادهای فرهنگی مانند کنسرت‌ها، نمایشگاه‌ها و... .	۲/۷۱	۳/۰	۱/۰	۵/۰	۰/۹۹۷	۷/۸۴
شرکت در فعالیت‌های ورزشی	۲/۵۶	۲/۰	۱/۰	۵/۰	۰/۹۸۰	۷/۱۴
انجام بازی‌های پازل، بازی‌های رایانه ای یا ویدئویی و... .	۲/۲۳	۲/۰	۱/۰	۴/۰	۰/۹۳۳	۶/۰۴
حضور در رویدادهای ورزشی به‌عنوان تماشاچی	۲/۲۲۰	۲/۰	۱/۰	۵/۰	۰/۹۴۰	۵/۸۵
انجام کارهای صنایع‌دستی مانند کار با چوب	۲/۱۲	۲/۰	۱/۰	۵/۰	۰/۸۸۵	۵/۵۸
سینمارفتن	۲/۱۰	۲/۰	۱/۰	۵/۰	۰/۹۱۹	۵/۵۹

جدول ۳. شاخص‌های مرکزی و پراکندگی وضعیت حقوقی معلولان براساس کنوانسیون حقوق معلولان (۵)

شاخص‌های وضعیت حقوقی معلولان	میانگین	میانه	کمترین مقدار	بیشترین مقدار	انحراف معیار	فاصلهٔ اطمینان	
						حد کم	حد زیاد
احترام به منزلت ذاتی و خودمختاری فردی	۳/۰۶	۳/۰	۱/۰	۵/۰	۰/۹۲۸	۲/۸۸	۳/۲۴
نبودن تبعیض و حمایت حقوقی مؤثر از معلولان	۲/۳۶	۲/۰	۱/۰	۵/۰	۱/۰۴۸	۲/۱۶	۲/۵۶
آموزش و توسعهٔ توانایی‌ها و توسعهٔ شخصیت جهت مشارکت کامل و مؤثر معلولان در جامعه.	۱/۹۸	۲/۰	۱/۰	۵/۰	۰/۹۰۹	۱/۸۱	۲/۱۶
احترام به تفاوت‌ها و پذیرش افراد دارای معلولیت به‌عنوان بخشی از تنوع انسانی و بشری	۲/۴۴	۲/۰	۱/۰	۵/۰	۰/۹۷۰	۲/۲۵	۲/۶۳
برابری فرصت‌ها و برخورداری از منافع برابر قانونی	۲/۶۰	۳/۰	۱/۰	۵/۰	۱/۱۴۸	۲/۳۸	۲/۸۲
دسترسی برابر با سایرین به محیط آموزشی، پزشکی، مذهبی، تفریحی و ورزشی، اطلاعات و ارتباطات	۲/۲۸	۲/۰	۱/۰	۵/۰	۰/۹۶۶	۲/۰۹	۲/۴۶
افزایش آگاهی در تمامی جامعه دربارهٔ افراد دارای معلولیت و ترویج احترام و منزلت	۲/۱۸	۲/۰	۱/۰	۵/۰	۱/۰۳۶	۱/۹۸	۲/۳۸

[Downloaded from jdisabilstud.org on 2026-11-18]

[DOR: 20.1001.1.23222840.1397.8.0.76.1]

ارتقاء شناسایی مهارت‌ها، شایستگی‌ها و توانایی‌های افراد دارای معلولیت و مشارکت آن‌ها در محیط کار و بازار کار	۱/۷۱	۲/۰	۱/۰	۳/۰	۰/۵۸۴	۱/۶۰	۱/۸۳
وضعیت رسانه‌ها جهت ارتقاء برنامه‌های آموزشی و آگاه‌سازی مرتبط با افراد دارای معلولیت و به‌تصویرکشاندن حقوق افراد معلول	۱/۶۹	۲/۰	۱/۰	۳/۰	۰/۵۰۲	۱/۶۰	۱/۷۹
حق حیات برابر با سایرین و تضمین حمایت و ایمنی افراد دارای معلولیت در موقعیت مخاطره‌آمیز و فوریت‌های انسانی و طبیعی	۲/۹۳	۳/۰	۱/۰	۵/۰	۰/۹۳۳	۲/۷۵	۳/۱۱
حق آموزش و فرصت برابر در تمامی سطوح و به‌صورت آموزش همیشگی	۳/۲۳	۳/۰	۱/۰	۵/۰	۱/۰۸۵	۳/۰۲	۳/۴۴
حق و دسترسی برابر معلولان به خدمات بهداشتی، توان‌بخشی و بازپروری.	۲/۴۳	۲/۰	۱/۰	۴/۰	۰/۹۴۹	۲/۲۴	۲/۶۱
حق برخورداری از فرصت اشتغال و امرار معاش از طریق کار آزادانه	۱/۸۳	۲/۰	۱/۰	۴/۰	۰/۶۸۶	۱/۶۹	۱/۹۶
حمایت اجتماعی و ارائهٔ امکاناتی ازجمله، غذا، پوشاک و مسکن مکفی، تداوم بهبود وضعیت زندگی	۲/۳۲	۲/۰	۱/۰	۵/۰	۰/۹۴۶	۲/۱۴	۲/۵۱
حق فرصت مشارکت در زندگی سیاسی و عمومی	۲/۸۵	۲/۰	۱/۰	۵/۰	۱/۰۸۱	۲/۶۴	۳/۰۶
حق شناسایی برابر در پیشگاه قانون و حق دادخواهی	۲/۷۶	۳/۰	۱/۰	۵/۰	۱/۰۴۳	۲/۵۶	۲/۹۶
برخورداری از حق آزادی و امنیت فردی برابر با سایرین	۳/۰۶	۳/۰	۱/۰	۵/۰	۱/۰۷۳	۲/۸۵	۳/۲۶
برخورداری از حق مشارکت برابر در فعالیت‌های فرهنگی، تفریحی، فراغت و ورزش	۲/۴۱	۲/۰	۱/۰	۵/۰	۰/۹۶۸	۲/۲۲	۲/۶۰

همان‌گونه که در جدول ۳ مشاهده می‌شود از بین ۱۸ شاخص وضعیت حقوقی معلولان براساس کنوانسیون حقوق معلولان (۵)، تنها شاخص‌های «حق آموزش و فرصت برابر در تمامی سطوح و به‌صورت آموزش همیشگی، احترام به منزلت ذاتی و خودمختاری فردی، برخورداری از حق آزادی و امنیت فردی برابر با سایرین» از دیدگاه معلولان مطالعه‌شده در سطح مطلوب (بیشتر از ۳) قرار داشتند و سایر شاخص‌ها از دیدگاه معلولان، مطلوب تلقی نشدند (مساوی و کمتر از ۳). همچنین فاصلهٔ اطمینان به‌دست‌آمده برای سطح فعالیت معلولان، مطلوب تلقی شد (حد زیاد و کم آن بیشتر از ۳ است)؛ ولی مقدار آن خیلی زیاد نبود.

جدول ۴. شاخص‌های مرکزی و پراکندگی موانع مشارکت از دیدگاه معلولان

موانع مشارکت	میانگین	میانه	کمترین مقدار	بیشترین مقدار	انحراف معیار
موانع روحی و جسمانی	۳/۰	۳/۰	۱/۰	۵/۰	۰/۸۲۰
موانع حمایت اجتماعی	۳/۲۹	۳/۰	۲/۰	۴/۰	۰/۵۶۷
موانع اقتصادی	۳/۴۸	۳/۰	۲/۰	۵/۰	۰/۵۳۹
موانع اماکن و تجهیزات ورزشی	۳/۴۱	۳/۰	۲/۰	۵/۰	۰/۵۱۷
موانع دسترسی	۳/۲۰	۳/۰	۲/۰	۵/۰	۰/۶۸۵
مدیریت و برنامه‌ریزی	۳/۰۴	۳/۰	۱/۰	۵/۰	۰/۶۰۳
موانع اطلاعاتی و تبلیغات	۳/۱۲	۳/۰	۲/۰	۴/۰	۰/۴۹۴

جدول ۵. نتایج ضرایب همبستگی پیرسون بین موانع و سطح مشارکت معلولان در فعالیت‌های ورزشی

متغیرها		موانع						
		اماکن و تجهیزات ورزشی	روحی و جسمی	مدیریت و برنامه‌ریزی	اقتصادی	دسترسی	حمایت اجتماعی	اطلاعاتی و تبلیغات
مشارکت (فعالیت)	شدت همبستگی	-۰/۳۴۷	-۰/۲۷۱	-۰/۲۸۱	-۰/۳۹۳	-۰/۲۸۶	-۰/۳۰۹	-۰/۳۰۳
	مقادیر p	۰/۰۰۰	۰/۰۰۵	۰/۰۰۴	۰/۰۰۰	۰/۰۰۳	۰/۰۰۱	۰/۰۰۲

[Downloaded from jdisabilstud.org on 2026-11-18]

[DOR: 20.1001.1.23222840.1397.8.0.76.1]

باتوجه به جدول ۵ بین میزان فعالیت معلولان و هریک از موانع در سطح اطمینان ۹۵درصد، رابطهٔ منفی و معنادار وجود دارد. ضرایب همبستگی بین میزان مشارکت معلولان بین ۰/۲۷۱ ـ تا۰/۳۹۳ ـ قرار داشت که شدت رابطهٔ قوی‌تر تا ضعیف‌تر با میزان مشارکت معلولان به‌ترتیب به موانع «اقتصادی»، «اماکن و تجهیزات ورزشی»، «حمایت اجتماعی»، «اطلاعاتی و تبلیغات»، «دسترسی»، «مدیریت و برنامه‌ریزی» و «روحی و جسمی» اختصاص دارد.

۴ بحث

یافته‌های پژوهش دربارهٔ توصیف و اولویت‌بندی میانگین رتبه‌ها در میان انواع فعالیت‌های معلولان نشان داد مشارکت در فعالیت‌های ورزشی جزو رتبه‌های کمتر در میان فعالیت‌های معلولان بوده است. این نتیجه با نتایج پژوهش‌هایی همچون زبردست و شریفیان و پوررنجبر و همکاران و نادری و همکارانش همسو است (۹،۱۰،۱۴). همچنین باتوجه به یافته‌های تحقیق، اکثر شاخص‌های حقوقی معلولان از دیدگاه معلولان زیر میانگین قرار داشته و مطلوب نبوده و نیاز به رسیدگی و حمایت قانونی دولت دارد. این نتیجه با نتایج پژوهش‌هایی همچون توسلی و همکاران و جان‌قربان و همکاران و فرجی هم‌راستا بوده و در پژوهش‌های بالا نیز میزان تحقق حقوق معلولان براساس کنوانسیون در سطح ضعیفی گزارش شده است (۵ـ ۳). محققان و متخصصان زیادی ورزش را برای تحرک بدن و پیشگیری از کسالت معلولان پیشنهاد کرده و عقیده دارند که ورزش موجب نشاط و شادابی و بهبود وضعیت جسمی و روانی (۱۰)، باعث افزایش شادکامی، اعتمادبه‌نفس، سلامت جسمانی و روانی، کاهش افسردگی و اضطراب (۱۱)، افزایش امید به زندگی، شادابی، مشارکت در کارهای جمعی و جلوگیری از گوشه‌گیری و کسالت و بهبود کیفیت زندگی معلولان (۱۲)، بهبود روحیه و سلامت روان افراد معلول (۱۳)، افزایش زمینه‌های نگرش مثبت مردم درقبال معلولان (۱) و افزایش رضایت از زندگی در معلولان (۱۴) می‌شود.

باتوجه به یافته‌های تحقیق، بین میزان فعالیت معلولان و هریک از موانع در سطح اطمینان ۹۵درصد، رابطهٔ منفی و معنادار وجود دارد. ضرایب همبستگی بین موانع و سطح مشارکت معلولان در فعالیت‌های ورزشی مشخص کرد موانع «اقتصادی»، «اماکن و تجهیزات ورزشی»، «حمایت اجتماعی»، «اطلاعاتی و تبلیغات»، «دسترسی»، «مدیریت و برنامه‌ریزی» و «روحی و جسمی» به‌ترتیب از موانع مهم‌تر مشارکت معلولان در فعالیت‌های ورزشی هستند. یافته‌های این پژوهش با نتایج پژوهش‌هایی همچون ستاری و همکاران، زبردست و شریفیان، پوررنجبر و همکاران، مور و همکاران (۹-۱۱، ۱) هم‌راستا است. یافته‌های این مطالعه نشان داد موانع اقتصادی ازجمله نداشتن شغل و درآمد ثابت و کمبود اماکن و تجهیزات ورزشی از موانع بسیارمهم مشارکت‌نکردن معلولان استان گلستان در فعالیت‌های تفریحی و ورزشی است. باید توجه داشت که غنی‌سازی اوقات‌فراغت معلولان می‌تواند بسیاری از نیازهای این گروه در تفریح، سرگرمی، ایجاد تنوع، شکوفایی استعدادهای شخصی، رشد فرهنگی، شکوفایی فردی و اجتماعی و توسعهٔ مهارت‌های شناختی و حسی و حرکتی را برآورده کند. یافته‌های این تحقیق همچنین بیان کرد، نبودن حمایت اجتماعی ازجمله حمایت‌نشدن ورزش معلولان از طرف مسئولان و اسپانسرهای ورزشی از موانع بسیار مهم مشارکت معلولان استان گلستان در فعالیت‌های تفریحی و ورزشی است. این نتیجه با نتایج پژوهش‌هایی همچون ستاری و همکاران، زبردست و شریفیان، پوررنجبر و همکاران، مور و همکاران هم‌راستا بوده و در پژوهش‌های بالا نیز نبودن حمایت اجتماعی یکی از موانع مهم مشارکت معلولان در فعالیت‌های ورزشی گزارش شده است (۱۱ـ۹، ۱).

۵ نتیجه‌گیری

باتوجه به یافته‌های پژوهش می‌توان نتیجه‌گیری کرد که وضعیت حقوقی معلولان در کشور ما در برخورداری از حق برابر در اکثر مواقع به‌خصوص در مشارکت برابر در فعالیت‌های فرهنگی و تفریحی و ورزشی در سطح مطلوبی نیست. موانع مهم مشارکت معلولان در فعالیت‌های ورزشی موانع فردی یا روحی و روانی و مدیریت و برنامه‌ریزی و اطلاع‌رسانی نیست، بلکه موانع اقتصادی و نبودن حمایت اجتماعی و کمبود فضا و امکانات ورزشی و دسترسی است که باید با مدیریت و برنامه‌ریزی صحیح و افزایش بودجهٔ ورزشی برای رفع این موانع اقدام شود. یکی از حقوق اساسی معلولان حق کارکردن و دارابودن شغل و حمایت اقتصادی و اجتماعی است؛ لذا برنامه‌ریزی جهت کسب شغل و بهبود وضع اقتصادی معلولان (با ابلاغ به تمامی ارگان‌های دولتی، خصوصی، باشگاه‌های ورزشی و... جهت جذب معلولان متخصص و توانمند در مشاغل مختلف)، توسعهٔ انواع فضاها و امکانات ورزشی قابل‌استفادهٔ معلولان (در مساجد، پارک‌ها، دانشگاه‌ها، مدارس و...) جهت توسعهٔ انواع ورزش برای شادابی معلولان و برای بهبود وضعیت جسمی، افزایش شادکامی، اعتمادبه‌نفس، سلامت جسمانی و روانی و کاهش افسردگی و اضطراب پیشنهاد می‌شود. همچنین افزایش مشارکت معلولان در فعالیت‌های اجتماعی (با برگزاری پیاده‌روی خانوادگی همراه با معلولان در هر ماه در همهٔ استان‌ها) جهت جلوگیری از گوشه‌گیری و کسالت، بهبود کیفیت زندگی، غنی‌سازی اوقات‌فراغت و افزایش امید به زندگی معلولان به‌وسیلهٔ ورزش و مشارکت معلولان در فعالیت‌های ورزشی و تفریحی باتوجه به کنوانسیون حقوق معلولان درخواست می‌شود؛ بنابراین پیشنهاد می‌شود که همگرایی و حمایت مطلوبی به‌خصوص ازطرف مسئولان دولت و بهزیستی و رسانه‌ها جهت تحقق حقوق معلولان و افزایش انگیزه و بهبود مشارکت معلولان در فعالیت‌های ورزشی جهت غنی‌سازی اوقات‌فراغت صورت گیرد.

۶ تشکر و قدردانی

بدین‌وسیله از دانشگاه پیام‌نور که اعتبارات مالی این طرح را تأمین کردند و از تمامی معلولان عزیز که در این پژوهش همکاری داشتند، تشکروقدردانی می‌شود.

[Downloaded from jdisabilstud.org on 2026-11-18]

[DOR: 20.1001.1.23222840.1397.8.0.76.1]

References

1. Sattari B, Omidvar K, Ya'ghoubi V. Measurement of Attitude of Rural Families with Handicapped Member(s) towards Handicappeds in Fields Where Community Based Rehabilitation (C.B.R.) Has Excuted with Those who Has Not. Archives of Rehabilitation. 2005; 6 (3) :25-32. [Persian][link]
2. Andrade MSR, Mendonça LM, Chadi G. Treadmill running protects spinal cord contusion from secondary degeneration. Brain Research. 2010 Jul 30; 1346: 266–78. [link].
3. Faraji MA. Comparative analysis of non-discrimination principle on disability in Employment. Iran J Med Law. 2014; 8 (29): 167-195. [Persian][Link]
4. Tavasoli Naeini M, Kaviar M. A Deliberation on Disabled Persons from the View Point of CRPD and other International Documents. Private Law. 2008; 5 (13): 29-50. [Persian][link]
5. Jan Ghorbani A, Abolhasani Zare HR. Protection of the human rights of persons with disabilities in international law. The Scientific & Educational Bimonthly of the Public. 2012; 4 (15): 95-111. [Persian][link]
6. Zarandi H, Mohades F. Comparison of General Health in Iranian Physical Disabled Athletes and Non-athletes with Spinal Cord Injuries. Research Journal of International Studies. 2011;18: 84-96. [Persian] [link]
7. Sepasi H, Nourbakhsh P, Aghaei H. A Comparison of Sport Personality Characteristics and Mental Health Dimensions of Disabled and Non-disabled Male Athletes. International Journal of Health. 2012; 2.(3). [link].
8. PourRanjbar M, Keshavarz L, Sharifian E, Farahani A. Barriers for Wheelchair-User Disabled People to Participate in Leisure Physical Activities in Southeast of Iran. Journal of Kerman University of Medical Sciences. 2015 Dec 1; 22 (5): 555–68. [Persian][link]
9. Zebardast MA, Sharifian E. An Assessment of Barriers to Participation of Iranian People with Spinal Cord Injury in Recreational Physical Activity. Journal of Sport Management. 2016; 8 (3): 343-357. [Persian][link]
10. Poorranjbar M, Keshavarz L, Sharifian E, Farahani A. Participant barriers of Kerman province's wheel chaired people in recreational activities. J Health Dev. 2014; 3 (2):175 ـ188. [Persian][link]
11. Moore Harrison TL, Speer EM, Johnson Farris T, Cress EM. The effects of Aerobic Training and Nutrition Education on Functional Performance in Low Socioeconomic Older Adults. Journal of Geriatric Physical Therapy. 2008; 31 (1): 18-23.[link].
12. Shapiro DR, Martin JJ. Athletic identity, affect, and peer relations in youth athletes with physical disabilities. Disabil Health J. 2010 Apr; 3 (2): 79–85.[link].
13. Shokri B, Zareei M, Sahraee O. Comparing the Mental Health of the Athletic and Non-Athletic Sensory-Disabled People. Socialworkmag. 2015; 4 (3) : 37-43. [Persian][link].
14. Naderi A, sakinepoor A, Farhadi V, Shabani F. A Comparative Study of the Comparison of Quality of Life and Life Satisfaction, Self-esteem and Social Development between Disabled Athletes and Non-athletes with Disabilities. MEJDS. 2017; 7: 12-12. [Persian] [link]
15. Sarmad Z, Bazargan A, Hejazi, E. Research Methods in Behavioral Sciences. 31. Tehran: Agah Publications; 2018. [Persian][link]
16. World Health Organization and the World Bank. World Report on Disability. World Health Organization and the World Bank; 2011.[link]

[Downloaded from jdisabilstud.org on 2026-11-18]

[DOR: 20.1001.1.23222840.1397.8.0.76.1]